

HUQUQ BURCH

4 2018

ISSN 2010-5436

...тарихда халқимиз орасидан кўплаб буюк саркардалар етишиб чиққан.
Ана шундай мард ва фидойи аجدодларимизнинг ҳарбий соҳадаги
бой мероси, мардлик ва жасурлик фазилатлари ёшларимиз учун
ибрат мактаби бўлиб хизмат қилади.

Шавкат МИРЗИЁЕВ

Келинг, бир ўйлаб кўрайлик: жиноят содир этган шахсни жазолашдан мақсад — уни тарбиялаш, тўғри йўлга солиш, жиноятчиликнинг олдини олиш эмасми? Лекин инсонни фақат жазолаш, репрессив усуллар билан тарбиялаб бўлмаслиги кундек равшан. Худо кўрсатмасин, бирор яқинингиз у ёки бу сабаб билан жиноят содир қилиб, озодликдан маҳрум этилди, дейлик. Табиийки, яқинингиз билан кўришиш, унга моддий ва маънавий ёрдам кўрсатиш илинжида жазони ижро этиш муассасасига мурожаат қиласиз...

ОЗОДЛИҚДАН МАҲРУМ ЭТИЛГАН ШАХСЛАР:

улар қандай ҳуқуқларга эга?

Таҳририятимизга жазони ижро этиш муассасаларидаги шарт-шароитлар, маҳкумларнинг ҳақ-ҳуқуқлари билан боғлиқ кўплаб саволлар келиб тушмоқда. Шу боис муштарийларимизни қизиқтирган масалалар ҳамда соҳадаги ўзгаришлар хусусида маълумот олиш учун ҳуқуқшунос, 2-даражали адлия маслаҳатчиси Тўлқин Тўхтасиновга мурожаат қилдик.

— *Озодликдан маҳрум этилган шахслар жазони ўташ вақтида қариндошлари билан хат-хабар алмашиши мумкинми?*

— Ҳа, албатта. Улар қариндошлари ҳамда бошқа шахслар билан ёзишмалар олиб бориш ҳуқуқига эга. Хат-хабарни жўнатиш харажатларини маҳбуснинг ўзи қоплайди. Бундан ташқари, жиноят ишини юритаётган мансабдор шахс ёки органнинг ёзма рухсати асосида қариндошлари ва бошқа шахслар билан ойига давомийлиги икки соатгача бўлган битта учрашув, қамокқа олинганда эса ҳар бирининг давомийлиги икки соатгача бўлган кўпи билан иккита учрашув (шу жумладан, ушлаб турилган даврида берилган учрашув) берилиши мумкин.

“

Вояга етмаганлар билан боғлиқ жазони ижро этишда тарбия колонияларининг яратилиши қонунчиликда назарда тутилган. Тарбия колонияларида жазони ўтаётган маҳкумлар белгиланган энг кам ойлик иш ҳақининг икки ярим бараваригача бўлган суммага ҳар ойда озиқ-овқат маҳсулотлари ва энг зарур нарсаларни сотиб олиши мумкин. Йил мобайнида олти марта қисқа муддатли ва шунча узоқ муддатли учрашув, ўн икки марта телефон сўзлашуви, олтита посилка ёки йўқлов, олтита бандероль олиш ҳуқуқига эга.

— *Маҳкумларнинг юридик ёрдам олиш ҳуқуқлари борасида ҳам тўхталиб ўтсангиз.*

— Ўзбекистон Республикаси Конституцияси фуқароларнинг давлат органларига шикоят билан мурожаат қилиш ҳамда ҳуқуқлари бузилишига йўл қўйилган суд қарорлари ва ҳаракатлари устидан шикоят билан мурожаат қилиш ҳуқуқларини кафолатлайди.

Конституциянинг 44-моддасига мувофиқ «Ҳар бир шахсга ўз ҳуқуқ ва эркинликларини суд орқали ҳимоя қилиш, давлат органлари, мансабдор шахслар, жамоат бирлашмаларининг ғайриқонуний хатти-ҳаракатлари устидан судга шикоят қилиш ҳуқуқи кафолатланади».

Мазкур конституциявий кафолатлар маҳкумларга ҳам тегишли бўлиб, улар адвокатлардан малакали юридик ёрдам олиш ҳуқуқига эга.

Юридик ёрдам олиш учун адвокатлар билан холи учрашувлар маҳкумларга уларнинг аризаси ёки адвокатнинг илтимосномасига асосан берилади.

Қамокқа олинган ёки ушлаб турилган шахсларнинг ҳимоячи билан монеликсиз ва холи учрашувларининг сони ҳамда давом этиш муддати чекланмаган ҳолда берилиши қонунда белгилаб қўйилган. Шунингдек, улар ўз шахсий ҳисоб варақларига ўтказиладиган пул жўнатмаларини олиши мумкин.

Маҳкумларнинг адвокатлар билан учрашувлар ўтказиш тартиби қонун ҳужжатлари билан белгиланади.

Эндиликда адвокатлар жиноят иши бўйича далилларни тўплаш ва тақдим этиш ҳуқуқига ҳам эга бўлдилар. Ушбу далиллар тергов ва суд идоралари томонидан мажбурий текширилиши ва баҳоланиши шарт.

— *Маҳкумларнинг виждон эркинлиги тўғрисида ҳам маълумот берсангиз.*

— Ўзбекистон Республикаси Конституцияси барча фуқаролар учун виждон эркинлигини кафолатлайди. Бу жазони ижро этиш муассасаларида жазони ўтаётган шахсларга ҳам тааллуқлидир.

Маҳкумларга виждон эркинлиги тўлиқ кафолатланади. Улар исталган динга эътиқод қилиш ёки эътиқод қилмаслик ҳуқуқига эга. Маҳкумлар олдида уларнинг илтимосига қўра тегишли тартибда рўйхатдан ўтган диний бирлашмалар хизматчилари таклиф қилинади, диний адабиётлардан фойдаланиш имконияти тақдим этилади.

Диний расм-русумларни адо этиш ихтиёрий бўлиб, бу нарсаси жазони ижро этувчи муассасанинг ички тартиб-қоидаларини бузмаслиги, шунингдек, бошқа шахсларнинг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини камситмаслиги лозим.

— *Умумий тартибли колониялар билан қаттиқ тартибдаги колонияларда яратилган шароитлар бир-биридан фарқ қиладими?*

— Умумий тартибли колонияларда вояга етган, касддан унча оғир бўлмаган ва оғир жиноятлар

учун биринчи марта озодликдан маҳрум қилинганлар жазо муддатини ўтайди. Бундай маҳкумлар белгиланган энг кам ойлик иш ҳақининг икки бараваригача бўлган суммага ҳар ойда озиқ-овқат маҳсулотлари ва энг зарур нарсалар сотиб олиши мумкин. Хусусан, улар йил мобайнида тўрт марта қисқа муддатли ва тўрт марта узок муддатли учрашув, олти марта телефон орқали сўзлашув, олтига посилка ёки йўқлов, олтига бандероль олиш имконига эга. Ҳар бир маҳкум икки квадрат метрдан кам бўлмаган умумий ётоқхоналарда сақланади.

Мукаддам қасддан содир этилган жинояти учун озодликдан маҳрум қилинган ва қасддан жиноят содир этганлик учун яна судланган, турмалар ва маҳсус тартибли колониялардан рағбатлантириш йўли билан ўтказилган, манзил-колонияларидан интизомий жазо тарзида қайтарилган маҳкумлар қаттиқ тартибли колонияларда жазо муддатини ўтайди. Уларга белгиланган энг кам иш ҳақи миқдорининг бир ярим бараваригача бўлган суммага ҳар ойда озиқ-овқат маҳсулотлари ва энг зарур нарсалар сотиб олиш ҳамда йил мобайнида уч марта қисқа муддатли ва уч марта узок муддатли учрашув, тўрт марта телефон орқали сўзлашув, тўртга посилка ёки йўқлов, тўртга бандероль олиш ҳуқуқи берилади.

Шунингдек, қаттиқ тартибли колониялардаги шароитлар умумий режим колонияларининг шароитла-

ридан қаттиқлаштирилгани билан фарқланади.

Суднинг ҳукми билан шахс ўта хавфли рецидивист деб топилган (ЖК 34-моддаси), умрбод озодликдан маҳрум қилиш жазоси афв этиш тартибида озодликдан маҳрум қилиш жазоси билан алмаштирилган эркаклар маҳсус тартибли колонияларда сақланади. Маҳсус тартибли колониялардаги тураржой зонаси икки қисмга, хусусан, камера типидagi ва оддий тураржойлар ҳудудига бўлинган ҳолда жиҳозланади.

Мазкур муассасада маҳкумлар белгиланган энг кам ойлик иш ҳақи суммасигача ҳар ойда озиқ-овқат маҳсулотлари ва энг зарур нарсалар сотиб олиши мумкин. Шунингдек, улар йил давомида икки марта қисқа муддатли ва икки марта узок муддатли учрашув, уч марта телефон орқали сўзлашув, учта посилка ёки йўқлов, учта бандероль олиш ҳуқуқига эга.

— *Маҳкумлар билан қисқа ва узок муддатли учрашувлар неча соат давом этади?*

— Маҳкумларга қариндошлари ёки бошқа шахслар билан муддати тўрт соатгача бўлган қисқа муддатли, яқин қариндошлари (эр, хотин, ота-оналар, болалар, ўғил (қиз) қилиб олган шахслар, ўғил (қиз) қилиб олинган шахслар, ака-укалар, опа-сингиллар, бувалар, бувилар, неваралар) билан узок муддатли учрашув ЖИЭМ ҳудудида — бир сутка-

МАЪЛУМОТ УЧУН

ЖИНОЯТ-ИЖРОИЯ КОДЕКСИНИНГ 9-МОДДАСИГА КЎРА МАҲКУМЛАР ҚҲҲИДАГИ ҲУҚУҚЛАРГА ЭГА:

- жазони ўташ тартиби ва шартлари тўғрисида, ўз ҳуқуқлари ва мажбуриятлари ҳақида ахборот олиш;
- жазони ижро этувчи муассаса ёки орган маъмуриятига, бошқа давлат органлари ва жамоат бирлашмаларига ўз она тилида ёки бошқа тилда таклиф, ариза ва шикоятлар билан мурожаат этиш;
- ўз таклиф, ариза ва шикоятларига мурожаат этилган тилда жавоб олиш. Мурожаат этилган тилда жавоб беришининг иложи бўлмаган тақдирда, жавоб Ўзбекистон Республикасининг давлат тилида берилади. Жавобни қамоқ жазосига, интизомий қисмга жўнатиш ва озодликдан маҳрум этишга ҳукм қилинган шахс мурожаат этган тилга таржима қилиб бериш жазони ижро этувчи муассаса ёки орган томонидан таъминланади;
- ўқув, бадий ва турли хил ахборот материалларидан фойдаланиш;
- соғлиғини сақлаш, шу жумладан, тиббий хулосага кўра амбулатория-поликлиника ва стационар шароитда тиббий ёрдам олиш;
- ижтимоий таъминот, шу жумладан, қонун ҳужжатларига мувофиқ пенсия олиш.

Маҳкум ажнабий фуқаролар, шунингдек, ўз давлатларининг дипломатия ваколатхоналари ва консуллик муассасалари билан, Ўзбекистон Республикасида дипломатия ва консуллик муассасалари бўлмаган мамлакатларнинг фуқаролари эса уларнинг манфаатларини ҳимоя қилишни ўз зиммасига олган давлатнинг дипломатия ваколатхоналари билан алоқа қилиб туриш ҳуқуқига эга.

дан уч суткагача, ушбу ҳудуддан ташқарида — уч суткадан беш суткагача, юқумли касалликларга ча-
линган беморларга учрашувлар шифокор рухсати
асосида берилиши белгиланган.

— *Жазони ижро этиш муассасасидаги вояга
етмаган шахсларга қандай ҳуқуқлар берилган?*

— Вояга етмаганлар билан боғлиқ жазони ижро
этишда тарбия колонияларининг яратилиши қонун-
чиликда назарда тутилган. Тарбия колонияларида
жазони ўтаётган маҳкумлар белгиланган энг кам
ойлик иш ҳақининг икки ярим бараваригача бўлган
суммага ҳар ойда озиқ-овқат маҳсулотлари ва энг
зарур нарсаларни сотиб олиши мумкин. Йил мобай-
нида олти марта киска муддатли ва шунча узок
муддатли учрашув, ўн икки марта телефон сўзлашу-
ви, олтига посылка ёки йўқлов, олтига бандероль
олиш ҳуқуқига эга. Муассаса ҳудудидан ташқарида
ўтказиладиган маданий томоша ва спорт тадбирла-
рига юбориш, киска муддатли учрашув ўрнига ота-
онаси, уларнинг ўрнини босувчи шахслар ёки яқин
қариндошлари кузатувида саккиз соатгача бўлган
муддатга эркинликка чиқаришга рухсат берилади.

— *Маълумки, бугун барча соҳаларда замонавий
ахборот коммуникация технологияларини жорий
этиш ва улардан самарали фойдаланишга катта
эътибор қаратилмоқда. АКТлар жазони ижро
этиш муассасаларига ҳам татбиқ этиладими?*

— Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017
йил 10 апрелдаги «Ички ишлар органларининг фа-
олияти самарадорлигини тубдан ошириш, жамоат
тартибини, фуқаролар ҳуқуқлари, эркинликлари ва
қонуний манфаатларини ишончли ҳимоя қилишни
таъминлашда уларнинг масъулиятини кучайтириш
чора-тадбирлари тўғрисида»ги фармони ҳамда «Ички
ишлар органларининг озодликдан маҳрум этиш би-
лан боғлиқ бўлган жазоларни ижро этиш соҳасидаги
фаолиятини тубдан такомиллаштириш тўғрисида»ги
2017 йил 11 августдаги қарорига мувофиқ, келгуси-
да жазони ижро этиш бош бошқармаси, унинг бўлин-
малари ва муассасалари ўртасида, шу жумладан,
маҳкумларга масофали видео-учрашув ташкил этиш
имкониятини назарда тутган ҳолда ҳимояланган алоқа
каналли бўйича видеоконференция тизимини босқич-
ма-босқич жорий этиш кўзда тутилган.

«Huquq va Burch» мухбири
Раҳмат НЕЪМАТ суҳбатлашди

“

Маҳкумларга қуйидагилар тақиқланади:

Жазони ижро этиш муассасаси
ҳудудини, шунингдек, ЖИЭМ ҳудуди
доирасидан ташқарида яшашга рухсат
этилган маҳкумларга эса белгиланган
ҳудудни рухсатсиз тарк этиш;

ЖИЭМ маъмуриятининг рухсатсиз бир-
бирдан батамом ажратилган участкалар ва
саҳнларнинг ҳудудидан ташқарига чиқиш;

ЖИЭМ маъмуриятининг рухсатсиз
ўзлари яшамайдиган ва ишламайдиган
умумий тураржойлар (ётоқхоналар) ёки
ишлаб чиқариш объектларида бўлиш;

белгиланмаган жойларда чекиш;

бирор-бир манфаатни кўзлаб ўйинлар
ташкил қилиш ва ўйнаш;

татуировка чизиш;

жаргон сўзлар ишлатиш ва лақаб
қўйиш;

деворларга ва жиҳозларга ёзиш, чи-
зиш, шунингдек, қоғозлар, фотосуратлар,
адабиётлар, даврий матбуот нашрлари ва
бошқаларни қирқиб ёпиштириш;

ЖИЭМ маъмуриятининг рухсатсиз
ётоқ жойини ўзгартириш ва унга парда
тутиш;

ишлаб чиқариш эҳтиёжларига боғлиқ
бўлмаган ҳолда иш қуроллари ва асбоб-
ускуналардан, электр энергияси ҳамда
бошқа материаллардан фойдаланиш;

экстремистик ғояларни тарғиб қилиш
ҳамда уларга риоя этишга мажбурлаш;

паррандалар ва ҳайвонларни боқиш
ҳамда сақлаш, шунингдек, полизчилик би-
лан шуғулланиш, жазони манзил-колония-
ларда ўтаётган маҳкумлар бундан
мустасно.